

Reflexions sobre el concepte de seguretat en l'àmbit municipal. Estudi d'un cas

AGUSTÍ VEHÍ I CASTELLÓ

Historiador i sotsinspector de la Policia Local de Figueres

XAVIER VIRGILI I ABELLÓ

Antropòleg social i agent de la Policia Local de Tarragona

ASTRID PINEDA I REOLID

Llicenciada en dret

JAUME DOMINGO I COLL

Geògraf i professor de l'Escola de Policia de Catalunya

85

I. INTRODUCCIÓ

Aquest article presenta el resultat d'una investigació portada a terme durant la primera meitat de l'any 2000 per un equip interdisciplinari vinculat a l'Escola de Policia de Catalunya i compost per un antropòleg, un geògraf, un historiador i una jurista. Dos dels seus components aporten, a més, la seva experiència professional com a policies locals de dues ciutats catalanes. A l'origen es va aprofitar la demanda d'un petit municipi de l'àmbit metropolità de Barcelona —Premià de Dalt—, relacionada amb l'ampliació de la plantilla de la seva policia local, per a realitzar un estudi sobre la seguretat ciutadana del municipi amb l'objectiu, d'una banda, de donar una resposta a les inquietuds plantejades per l'Ajuntament i, d'una altra, d'explorar una línia metodològica per a afrontar nous estudis caracteritzats per la utilització de mètodes qualitatius i per una perspectiva dels temes relacionats amb la seguretat que tingui en compte els seus actors.

En l'era de la globalització, s'ha pres l'opció d'incidir en la perspectiva microsocial en els estudis de comunitat, amb l'esperança d'aprofitar la riquesa de matisos que aquests camps proporcionen, així com per a poder establir en el futur comparacions que permetin arribar a generalitzacions. No es tracta d'un estudi de tall clàssic sobre seguretat ciutadana, sinó que intenta articular a través d'una metodologia bàsicament qualitativa elements tan diversos com l'anàlisi del territori i l'estudi d'un servei policial, intentant aprehendre i explicar el paper que una organització —la policia— pot tenir en els processos de canvi i expansió d'un municipi en creixement.

Tenint en compte el punt de vista dels actors —ciutadans, policies, institucions— s'ha intentat analitzar la participació d'una organització creada per al control de la població en la millora d'allò que es coneix com a «qualitat de vida» dels ciutadans, de la qual la seguretat constitueix només un aspecte.

Un dels reptes principals rau en la reflexió sobre si realment la policia pot inte-

grar-se en una comunitat i convertir-se al mateix temps en un element d'integració servint la més gran varietat de sectors. Es tracta, doncs, en el temps que hi ha més difusió d'estratègies policials com la «tolerància zero» o les «finestres trenca-des», d'orientar una organització policial petita en el sentit contrari, cap al model de policia comunitària.

2. ELS OBJECTIUS DEL TREBALL

En el moment de plantejar-se la realització del treball, l'equip partia d'una sèrie de consideracions generals prèvies que havien de facilitar l'acotament dels objectius. En primer lloc, es va considerar que la possible necessitat d'adequar i reformar el cos de la Policia Local de Premià de Dalt no havia de partir forçosament d'una situació especialment conflictiva en aquest municipi, sinó que podia ser conseqüència d'una sèrie de canvis i transformacions geogràfiques —urbanisme i demografia—, socials i econòmiques viscudes en aquesta comunitat.

També es va tenir en compte el fet que l'organització policial no devia haver estat aliena a aquests processos de canvi, que devia haver patit les conseqüències de les confusions derivades del model policial vigent i que progressivament devia haver anat percebent la necessitat de trobar una identitat pròpia en aquest marc.

Així mateix, calia partir del fet que el funcionament i el rendiment de la Policia Local no s'havien de considerar negatius a priori pel sol fet que la mateixa Administració municipal n'hagués sol·licitat l'estudi i l'adequació. Aquesta tasca, això sí, hauria de tenir en compte el moment en què es realitzaria, ja que coincideix amb el moment històric en el qual s'està fent el canvi del model policial català amb el progressiu desplegament de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra en substitució dels cossos policials estatals. Per aquesta raó, calia tenir en compte que les noves necessitats de la població, les demandes d'augment de la qualitat de vida, havien de tenir una repercussió en la gestió de la seguretat pública del municipi i en l'establiment de mecanismes que tendeixin a apropar l'organització policial a la ciutadania.

Un cop plantejades aquestes consideracions, els objectius fonamentals de la investigació es van centrar en tres grans àmbits. En primer lloc, en la construcció d'un marc de referència suficientment explicatiu del municipi, capaç de reflectir el procés de transformació en què ha estat immers durant els últims vint anys.

Un segon objectiu va consistir en la descripció del cos de la Policia Local de Premià de Dalt a través d'una sèrie de paràmetres com són l'avaluació dels serveis i de la mecànica policial, l'anàlisi i la possible optimització dels recursos, la detecció de necessitats, la incidència del servei policial en el municipi, la percepció que la població té de la seva policia, així com la que tenen els mateixos agents de policia, i, a l'últim, la descripció de la formació policial i la preparació tècnica.

Finalment, el darrer àmbit d'objectius era proporcionar els indicadors necessaris per a la construcció del sistema local de seguretat, el qual, a partir dels dos objectius anteriors, es va estructurar en dos apartats:

- a) Recomanacions immediates, a fi d'aportar al govern municipal elements per a establir directrius polítiques en temes de seguretat pública; per a l'adequació i la reestructuració de la Policia Local, i, finalment, per a la creació d'un marc jurídic i normatiu que facilités la gestió de la seguretat municipal.
- b) Recomanacions de futur, orientades a la preparació del desplegament de la Policia Autònoma-Mossos d'Esquadra, i també a la de la Policia Local per tal de poder afrontar el nou model policial.

Aquest article no és el marc adient per a mostrar els resultats del treball. Es pretén, en canvi, presentar les línies d'actuació —els plantejaments conceptuals, la metodologia— com a elements de reflexió a tenir en compte en les anàlisis de seguretat pública. Per això, les al·lusions al municipi de Premià de Mar tenen un valor merament il·lustratiu.

3. LÍNIES D'ACTUACIÓ I CONCEPTES CLAU

Amb motiu de la perspectiva pluridisciplinar amb què s'ha abordat el treball, s'ha via d'establir un plantejament metodològic a fi d'articular adequadament les diferents sensibilitats. Per aquest raó, es va considerar que l'antropologia social podia erigir-se com a eix vertebrador de la metodologia d'aquesta investigació. Sobre aquesta base es van fixar les línies principals de l'estudi, que es defineixen a continuació.

a) Un estudi de comunitat

L'estudi partia de la definició política de municipi per establir l'àmbit de treball. Tanmateix, el fet de cenyir-se a aquest marc estrictament polític podia desvirtuar l'enfocament i les mateixes conclusions. Per això, calia tenir en compte el conjunt de relacions del municipi amb altres municipis del seu entorn i valorar-ne la influència.

b) El territori

La investigació necessàriament havia de plantejar que el seu objecte d'estudi és una societat complexa. En aquest cas el municipi de Premià de Dalt, que pertany a la comarca del Maresme, està envoltat de municipis amb més habitants i influït directament per l'àrea metropolitana de Barcelona. De la mateixa manera, l'equip es va plantejar fins a quin punt, d'acord amb les característiques pròpies d'aquest municipi, es podia parlar d'una «comunitat» en el sentit clàssic de la paraula.

c) Una investigació microsocia

El treball pretenia ser coherent amb una visió sistèmica de la societat per a poder coordinar-lo amb altres investigacions, de tal manera que el nivell comparatiu i la possibilitat futura de promulgar generalitzacions estiguessin salvaguardats des del punt de vista teòric. Treballar amb aquest criteri presenta, a priori, certs avantatges, quant a la facilitat d'observar la realitat social i la possibilitat d'aplicar determinades tècniques a la investigació. L'estudi d'un cas possibilitava la comprensió de processos en els quals s'articulaven elements estructurals propis del

món policial —les peculiaritats de l'organització estudiada— amb les d'altres institucions socials, sense oblidar la possibilitat d'introduir amb tota la seva importància l'existència d'un marc físic, històric i humà amb unes característiques pròpies.

d) Els processos de canvi social

Aquest era un eix central a tenir en compte a l'hora de plantejar-se la necessitat d'una adequació del cos de Policia Local. Així, calia explicar els processos de canvi i d'expansió econòmica, així com els fluxos de població que han provocat, entre altres coses, que en els últims vint anys el municipi hagi pràcticament doblat la seva població.

e) L'estudi d'una organització professional

La policia és una professió. Aquesta circumstància fa que la investigació presenti peculiaritats pròpies de l'antropologia del treball. Es va tenir en compte també la relació del cos de policia amb les altres àrees de l'Administració local i amb el conjunt del sistema de justícia en què s'insereix.

f) Administració pública

Aquesta organització professional pertany a l'Administració local. Aquest fet va obligar l'equip a articular una sèrie de mecanismes que permetessin explicar els trets principals d'aquest nivell de l'Administració i els principals nexes de relació entre ella i l'organització objecte d'anàlisi.

g) Seguretat

El concepte de seguretat defineix, en gran manera, l'objectiu del treball i hi està present de forma transversal. Per aquest motiu, s'havia de delimitar aquesta idea.

h) Aparell policial

L'organització estudiada, la Policia Local de Premià de Dalt, pertany a aquest subsistema social, per la qual cosa calia emmarcar-la en el conjunt del sistema de justícia criminal en el qual s'insereix.

El treball en equip va obligar, a més, a l'establiment d'alguns conceptes com a fonaments de l'estudi de cas.

3.1 Anàlisi territorial

El treball de recerca va pretendre articular un estudi territorial amb l'abordatge de la reforma d'una organització local de policia. En essència, es pot afirmar que articular aquests dos moments d'anàlisi és coherent si es té en compte quina va ser la lògica de la creació de l'aparell policial i el seu desenvolupament històric.

La policia —com a agència de control social formal que es coneix a l'actualitat— va néixer a mitjan segle XIX amb l'ensorrament de l'Antic Règim europeu i l'arribada al poder del nou ordre burgès. Es pot considerar que aquest procés de formació va durar tota la segona meitat del segle XIX i que un cop consolidada es

va expandir durant tot el segle xx. També es pot afirmar que una de les raons per les quals els mecanismes de poder van considerar la policia un dels instruments òptims per al control i la gestió de la població va ser la capacitat que van demostrar aquestes organitzacions per establir uns lligams estrets amb el territori en què s'assentaven. Aquests lligams s'entenen fonamentalment com una capacitat per obtenir la màxima informació del territori, per tenir-ne un coneixement exhaustiu amb el qual l'Administració pogués posteriorment aplicar tot tipus d'estratègies i de polítiques sobre la població.

Els cossos municipals de policia van ser un clar referent d'aquesta estratègia des del seu naixement. A la segona meitat del segle xix es desencadena un enorme procés de modernització i racionalització de la vida urbana. Les policies locals —nascudes com a guàrdies municipals— foren, per a l'Administració, un instrument valuós per a portar a terme aquesta tasca en encarregar-los la vigilància del compliment de les ordenances de «policia i bon govern», així com els bans d'alcaldia. Tant les ordenances com els bans buscaven la regulació i l'ordenament del conjunt d'activitats que la població portava a terme a la via pública, amb la qual cosa es pot dir que es va forçar una transformació accelerada de molts costums sobre higiene, salubritat, activitats econòmiques, trànsit, etc.

D'aquesta manera, els cossos de policia local acumularen de manera ràpida una gran quantitat d'informació geogràfica del territori i de les dinàmiques socials que s'hi donaven. Aquesta relació de la policia amb l'espai físic i humà ha continuat inalterable durant aquest segle i mig. Per aquest motiu, des del punt de vista teòric, és imprescindible portar a terme un treball empíric per a entendre l'articulació d'aquests vincles entre l'espai i l'agència destinada al seu control formal.

3.2 L'Estat del benestar: de la qualitat de vida a la societat dels riscos

L'anomenat Estat del benestar presenta certs símptomes de cansament i d'un determinat nivell de crisi. La pregunta, potser complexa o agosarada, és quin paper poden tenir les organitzacions policials en aquesta situació. Reflexionar sobre aquesta qüestió és imprescindible si l'objectiu és portar a terme una prospectiva de futur a curt i mitjà termini.

Una de les premisses nuclears de la idea de l'Estat social o del benestar ha estat, entre altres, proporcionar gradualment als ciutadans nivells més alts de prestacions i, per tant, d'allò que s'ha anomenat qualitat de vida, buscant així dosis de legitimitat¹ basades en la mateixa eficàcia del sistema. Tanmateix, la fallida d'expectatives que hi va haver a partir dels anys setanta va afectar directament el sis-

1. «...la legitimidad tal como se discute hoy día ya no se basa exclusivamente en la racionalidad formal, sino que requiere un consenso generalizado sobre los «valores», es decir, legitimidad no quiere decir sólo legalidad del poder estatal y de los mecanismos de su constitución, sino consentimiento con los resultados de su actuación. El ciudadano concede legitimidad al poder, no sólo a través de su participación en la voluntad política, sino de su identificación con los valores que predica y los beneficios sociales que de ella se derivan. Las instituciones de poder se legitiman en virtud de su legalidad y en clara referencia a sus resultados prácticos.» (Picó, 1987, 131)

tema de justícia criminal i va generar l'emergència progressiva de tot un seguit de riscos, que alhora es cataloguen en difusos —o generals— i concrets.

En línies generals, es pot constatar l'esdeveniment d'una època de determinat nivell de crisi i en conseqüència amb l'aparició de processos de transformació més o menys ràpids. En aquest context, hi ha diversos actors i discursos que, en aquest començament de segle, estan tractant d'emergir com a capdavanters per afrontar i liderar aquesta situació. La policia n'és un i per aquest motiu es troba immersa en un procés de transformacions amb l'objectiu d'assegurar la gestió possible d'aquests dos vectors.

És per això que la recerca no podia —ni ho pretenia— acabar sent un estudi clàssic de seguretat o de seguretat ciutadana aplicada a un municipi. Per contra, necessitava tenir com a referent últim el plantejament sobre com l'Administració local pot, a través de la seva policia, contribuir a augmentar alguns dels paràmetres que cauen en l'àmbit de la qualitat de vida dels seus ciutadans i, d'aquesta manera, apaivagar la percepció dels riscos que la població copsa cada cop de manera més amenaçadora.²

3.3 La seguretat

El concepte sobre la seguretat ha anat prenent importància al nostre país progressivament però ininterrompuda des del final dels anys setanta. A Catalunya, el primer símptoma de la preocupació que aquest tema anava adquirint entre les administracions es troba en el fet que l'Ajuntament de Barcelona constituís, l'any 1984, la Comissió Tècnica de Seguretat Urbana. Tal com es diu a la presentació de la publicació de les conclusions, el treball intentava abordar «uno de los problemas que más afectan a los ciudadanos: la seguridad».

Tenint en compte aquest moment històric de partida, es constata el naixement de la seguretat com a problema social. És a dir, l'articulació de tot un seguit de factors històrics, socials, polítics i econòmics que, jerarquitzats entre ells i sotmesos a diversos processos de transformació, han afavorit la construcció d'una percepció col·lectiva d'inseguretat.

2. «El que és important a efecte nostre és que aquest conjunt de crisis —o, dit d'una manera més correcta, de manifestacions diverses d'una mateixa crisi— afegeix un element que afecta clarament la idea de seguretat sistèmica: es deixa al descobert que la noció de risc social en els temps postmoderns no consisteix en una cosa purament externa o desconeguda (en una mena de contingència de l'entorn) sinó que també ha de ser connectada amb les conseqüències perverses i amb les incapacitats del mateix funcionament del sistema social i dels seus subsistemes. Els riscos socials queden, d'aquesta manera, ampliat, reubicats i redefinits.

»Aquesta qüestió ha estat emmarcada per la teoria sociològica contemporània, que ha creat la categoria de societat del risc per descriure-la. Destaca, en aquesta línia, l'esforç de Beck segons el qual la noció de risc social en el nostre temps ja no fa referència a qualsevol tipus de drama o perill, sinó que apunta directament a les conseqüències de decisions de caràcter industrial o tecnicoeconòmic preses després de les pertinents ponderacions de beneficis apropiables. Dit d'una altra manera, hi ha uns certs riscos socials que deriven fonamentalment de decisions conscients preses des d'institucions públiques i/o privades (de la cadena de decisions prèvia), per posar-ne dos exemples, al desastre produït en una central atòmica o al desmantellament de tot un sector productiu que genera l'empobriment d'una regió determinada» (Domínguez i Virgili, 2000, 228).

L'aparició d'aquest «problema» amb una força prioritària —tal com han reflectit les diverses enquestes sociològiques i de victimització— ha generat els darrers anys encesos debats polítics, socials, mediàtics, amb la successiva aparició de diferents polítiques de seguretat, i ha propiciat també el sorgiment de tota una indústria privada al seu entorn. Per això va convenir fer un ràpid repàs als conceptes i les definicions que es treballen i de vegades han estat utilitzats per diversos agents socials d'una manera més o menys confusa.

3.4 Ordre públic

És el concepte decimonònic sorgit de les revolucions burgeses i el nou concepte d'Estat. Amb un sentit ampli podem dir que s'identifica amb l'ordre jurídic, amb allò que marquen les lleis. L'essència de la idea d'ordre públic és precisament el seu compliment, ja que de manera contrària entra en funcionament la maquinària repressiva de l'Estat.

A l'Estat espanyol aquesta idea d'ordre públic entesa com un mecanisme per a perpetuar determinades normes, mantenir una autoritat forta i assegurar-se l'obediència dels ciutadans, es transformà amb la discussió i l'aprovació l'any 1978 de la Constitució espanyola.

3.5 Seguretat ciutadana

Aquest concepte substitueix l'anterior. L'article 104 de la Constitució encomana a les forces i els cossos de seguretat la missió de «protegir el lliure exercici de drets i llibertats i de garantir la seguretat ciutadana». Malgrat tot, és curiós comprovar com el concepte perviu en diversos articles de la mateixa norma constitucional, estatuts d'autonomia —el basc i el català, per exemple— i articles de diverses lleis orgàniques. És l'anomenat ordre públic constitucional.

El concepte de seguretat ciutadana trenca l'hegemonia de la lectura jurídica i l'amplia a la resta de la societat, perquè se centra ja no en la capacitat repressiva de l'Estat sinó en la recerca d'una convivència segura dels ciutadans, a partir de la «protecció de les persones i els béns davant de les accions violentes o agressions, situacions de perill o calamitats públiques». En tot cas, interessa destacar que el canvi de concepte no és banal, sinó que es tracta de la constatació que l'Estat es planteja oferir un servei públic tendent a millorar la qualitat de vida dels seus ciutadans.

La Llei orgànica 1/1992, sobre protecció de la seguretat ciutadana, mereixeria un comentari en un capítol a part; aquí només indiquem que s'hi troba l'exemple de com es pretengué, al començament dels anys noranta, donar resposta a una pretesa situació d'emergència pública amb una llei que volia fer prevaldre les respostes policials per sobre d'altres estratègies de caire social per tal d'afrontar aquestes problemàtiques.³

3. «...se ha manipulado a la opinión pública ofreciendo la ley como la única panacea a los problemas de los ciudadanos, con olvido de las verdaderas causas de la crisis en que estamos metidos; se ha desvalorizado la función controladora del Poder Judicial pretendiendo convertirlo en apéndice legítima-

3.6 Seguretat pública

La Constitució espanyola introdueix un tercer concepte: el de seguretat pública, que apareix a l'article 141.1.29 com una competència exclusiva de l'Estat. Cal entendre'l com el manteniment de la seguretat amb un sentit ampli, la suma de la idea d'ordre públic i de seguretat ciutadana.

3.7 La por de la delinqüència

És, en definitiva, la definició quotidiana a què es fa referència quan es parla de la percepció col·lectiva d'inseguretat. Hi ha molta literatura especialitzada que versa sobre els factors que incideixen en la seva formació i desenvolupament, així com en tots aquells discursos polítics, sectors professionals, agències i organitzacions que intervenen en la construcció d'aquesta idea social i en les fluctuacions de la seva intensitat i influència en el funcionament del sistema social.

Cal tenir en compte una doble vessant de la por de la delinqüència. D'una banda hi ha el debat sobre si la inseguretat és un fenomen objectiu o almenys objectivable —denúncies, sentències judicials, enquestes de victimització, etc.— o si bé és principalment una construcció social inserida en l'imaginari col·lectiu d'unes determinades societats en unes determinades èpoques de crisi. D'altra banda, aquesta inseguretat apareixeria amb un circuit doble: una por difusa, general, col·lectiva i una altra de concreta i individual de ser víctima de les diverses violències que ens amenacen.

3.8 La policia

Les societats complexes estan generant tot un seguit de mecanismes de gestió que deixen en mans de les institucions —públiques i privades— i d'organitzacions especialitzades una bona part de les transaccions i relacions socials. Sense ànim d'aprofundir ara en aquest tema, es pot afirmar que simultàniament i progressiva les xarxes socials informals han anat perdent gran part del protagonisme quant a la seva capacitat per resoldre els problemes quotidians de la gent. D'aquesta manera es pot

dor de las fuerzas policiales y las ocurrencias del Ejecutivo; se ha criticado en forma abrupta a toda la clase intelectual, con excepción por supuesto de los intelectuales orgánicos, considerándolos seres trashedos y sin contacto alguno con la realidad; se ha acudido incluso al Defensor del Pueblo para que, en actuación muy ajena a su función constitucional, prestara su aval a la última corrección semántica de la Ley. /.../ Al margen de datos más concretos que el simple número, un millón de intervenciones según el señor ministro, la satisfacción del más destacado valedor de la ley sólo sirve para probar algo que ya sabíamos desde que se anunció su tramitación: que los destinatarios de la norma iban a ser aquellos que, por pertenecer a los sectores más desposeídos y subalternos, tienen mayores posibilidades de ser vistos y menos de ser escuchados. Valoración del señor ministro que concuerda con aquella afirmación inicial de que nada debían temer de la Ley quienes nada tienen que temer, olvidando que todo el sistema de garantías ha sido establecido para aquellos que más lo necesitan, para aquellos que van a ser los afectados por su aplicación, para los sospechosos, los imputados, los marginados de toda clase; éstos son los destinatarios naturales de la LOPSC y, precisamente por ello, los más necesitados de que no se subvierta o deteriore el sistema garantizador de los derechos fundamentales que también a ellos debe protegerles» (Movilla Álvarez, 1993, 12).

creure en l'existència de determinats processos que conviden a pensar en l'aparició de nous tipus —i estratègies— de relacions socials. Fruit d'això seria l'aparició del que es podria anomenar individu vulnerable, progressivament incapaç d'afrontar per si sol les contingències de la vida social i deslligat cada cop més de les seves xarxes informals tradicionals —família, amics, veïns, etc. Això que sembla una paradoxa del sistema social, en realitat no és res més que una nova variant del funcionament tradicional de l'Estat burgès nascut al segle XIX amb la caiguda de l'Antic Règim.⁴ Així, en aquest nou sistema de relacions, d'una banda els ciutadans demanarien, exigirien, cada cop més prestacions al conjunt d'organitzacions i institucions, amb la consciència que aquesta demanda partiria de la seva llibertat individual i amb la legitimitat que els proporcionaria la lògica de l'Estat del benestar. Tanmateix, amb una anàlisi profunda, s'observa que la població es podria estar convertint en dependent del sistema d'una manera absoluta, fins al punt que si algun element del sistema no funcionés, l'individu faria fallida en els seus objectius i necessitats.

En la creació d'aquests processos tindria, lògicament, un protagonisme especial tot el que fa referència a la gestió dels riscos socials, element que ens condueix directament a la percepció de la inseguretat i d'aquí a la policia.⁵

L'aparell policial, conscient que en aquest inici de segle s'ha obert una determinada competència —expressant-ho amb la lògica del mercat— amb altres agències i, per tant, amb altres discursos, per aconseguir el protagonisme de la gestió de l'àmbit de la seguretat i de la gestió dels riscos socials, ha emprès un seguit de transformacions —que no s'han de confondre amb canvis estructurals o de lògica última— per adaptar-se a la nova realitat social. D'aquesta manera, ha generat diverses estratègies que tendeixen a convertir-la en una de les professions de referència per a aquest segle XXI —igual que la de metge ho va ser bona part del segle XIX i el XX—, cosa que reforça la seva tendència històrica a assumir importants nivells d'autonomia dins del marc global del sistema.⁶

4. Amb el nou ordre polític burgès que s'instaurà a Europa després de l'era de les revolucions, aparegueren noves tècniques de govern basades en el control i la gestió d'una nova categoria: la població. La idea de producció esdevingué l'eix fonamental i tot giraria al seu voltant. Així s'aconseguí la disciplina de les voluntats dels individus a base del control polític, mèdic i fonamentalment terapèutic de les seves vides. En aquest context de «modernització» de la vida dels ciutadans lliures, s'anà forjant el nou sistema de seguretat, tant el de caràcter estatal com el de base local. Així ho explica Agustí Vehí en la introducció de la seva obra sobre el cas de la Policia Local de Figueres: «En aquest sentit és una opinió generalitzada que aquests sistemes locals de seguretat en la forma que els coneixem avui van ser producte o s'han de posar en relació amb les necessitats de disposar d'un mecanisme de control social totalment dirigit des dels governs municipals, amb la construcció de l'Estat liberal i amb el canvi de sistema econòmic; de la seva evolució conjunta en vindria el creixement urbà, a partir de mitjans del XIX, i les noves polítiques de serveis municipals, entre elles la de seguretat. Una seguretat que, des d'aquesta perspectiva, s'intuïa amb una visió molt més ampla que la pròpiament dita «d'ordre públic» i que s'hauria d'entendre com de construcció d'unes noves relacions socials en un nou marc, l'urbà, i amb uns governs locals que intenten fer-se el seu espai de gestió» (Vehí, 2001, 2).

5. Sempre tenint com a punt de partida l'afirmació d'Alejandro Nieto (1976, 36): «La Policía no es un simple rasgo, más o menos importante del Estado moderno, puesto que constituye el valor medular que vertebra todo su ser».

6. «La cuestión policial, enfocada bajo el prisma del aparato policial, debe centrarse en el aspecto que hoy adopta dicho aparato, el cual procedente a su vez de la forma-Estado es el fruto de un proceso histórico en el que es justamente el doble control sobre los aparatos ideológicos y represivos del Estado

Aquest procés s'està articulant bàsicament a través de tres elements:

- adaptació a les transformacions sociopolítiques i, essencialment, a la fluctuació de la demanda social;
- transformació de les estructures organitzatives i operatives, i, en conseqüència,
- modernització i especialització.

Aquests tres elements ja s'estan aplicant, tenint en compte les variables següents:

94

- La transformació del concepte de policia controladora i repressora sorgit del model d'Estat burgès que va aparèixer després de la caiguda de l'Antic Règim. Es tendeix a una «policia del benestar», que disminueixi la importància —pública, almenys— d'agència de control social formal en benefici d'altres funcions —com ara les assistencials o les que reforcin la qualitat de vida dels ciutadans.
- La manera com les fluctuacions i crisis de l'Estat del benestar poden afectar els objectius de l'aparell policial.
- La progressiva *policialització* de la societat, que incorpora directament el màrqueting i fomenta l'exhibicionisme policial.
- El control del mercat de la seguretat. L'aparell policial incorpora amb èxit la lògica de l'empresa privada a les seves organitzacions i ha d'aconseguir que la seguretat privada no la converteixi en quelcom prescindible.
- La incorporació gradual d'altres professions a la policia, de més prestigi social.
- L'articulació i la convivència amb altres cossos policials operant al mateix territori i, en aquest cas concret, amb la previsió del proper desplegament de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra.
- Les possibles transformacions en les relacions entre els aparells policial i judicial.
- L'èxit de les estratègies que segueix la policia per tal d'augmentar el prestigi social de la professió.
- Els mecanismes articulats per les instàncies de poder per a controlar els focus de conflicte en les organitzacions policials.

Tanmateix, per portar a terme unes transformacions rellevants, cal que la policia aconseguixi un elevat grau de complicitat amb la població a la qual diri-

lo que permite a las clases dominantes conservar el poder del/en el Estado. En este sentido, el aparato policial forma parte de un sistema integrado de justicia, al que se le atribuye la mayor parte del potencial represivo estatal. Pero no hay que olvidar que por las propias relaciones de poder que representan y por sus propias dinámicas internas, los elementos de este sistema tienen cierta tendencia a la autonomía. El aparato judicial pugna por su proclamada independencia; la policía, por su nivel de información, su despliegamiento y su propia estructura y organización, dispone de una independencia nada desdeñable, con políticas y estrategias propias» (Recasens, 1992, 2).

geix aquest missatge, a fi d'obtenir com més dosis de legitimitat millor. En aquest procés, la idea última no seria ja assolir que els ciutadans compreguin i valorin positivament els policies i les seves funcions —un dels anhels corporatius i subculturals més arrelats en aquesta professió—, sinó que els mateixos ciutadans puguin arribar a participar activament de les funcions policials i a sentir-se com a tals.

Amb aquesta finalitat, les estratègies que utilitzen les organitzacions policials són bàsicament quatre:⁷

a) Eliminació de l'hermetisme institucional

El màrqueting. Després d'un segle i mig d'existència, les diverses organitzacions policials han iniciat processos i estratègies a fi d'aproximar-se a la població.

b) Foment de l'exhibicionisme

La policia com a espectacle. Si durant una bona part de la seva història la policia ha fet servir principalment l'estratègia de ser «opaca», la tendència actual mostra que això s'ha capgirat i es busca aconseguir uns efectes simbòlics determinats en la població derivats de l'exhibició de formes i mitjans.

c) Foment de la professió

La policia es defineix a si mateixa com una professió complexa, moderna, tècnica, que exigeix una gran preparació per a ser exercida.

d) La incorporació de la lògica de l'empresa privada com a model de gestió de les organitzacions

Aquesta és la tendència sobre la qual es basen les transformacions policials més importants en aquest final de segle.

A l'Estat espanyol trobem l'exemple més immediat en el projecte Policia 2000, elaborat i posat en marxa per la Direcció General de la Policia per aplicar-lo al Cos Nacional de Policia. En aquest projecte s'observa com es pretén incorporar tres dels ítems bàsics de la lògica productiva privada:

- el ciutadà es reconverteix en client (que ha de comprar un producte determinat);
- la recerca de la rendibilitat del producte (de l'eficàcia i l'eficiència), que es

7. Un exemple d'aquesta perspectiva, que condueix a pensar que la policia és «quelcom diferent que necessita una organització diferent», el trobem en el paràgraf següent: «Desde el punto de vista de la tecnología organizacional, la policía sería, pues, una organización de pequeños lotes y producción unitaria, si nos atenemos a la secuencia de sus actividades. Por su parte es una organización de trabajo no rutinario, dada la materia prima con que trabaja (los seres humanos). Por último es una organización de tecnología intensiva si nos referimos al flujo de trabajo y al modo en que se produce habitualmente para la policía. La organización policial, dedicada al campo de los servicios y caracterizada por sus objetivos no lucrativos, encaja con dificultad de manera absoluta en cualquiera de las clasificaciones anteriores, pero su análisis desde estas perspectivas permite una aproximación a la complejidad de la teoría organizacional donde se desarrolla la función policial» (Martín, 1990, 5).

demostrarà mitjançant la comprovació que la demanda està satisfeta (disminució de les taxes de delinqüència i satisfacció dels clients);

- introducció de procediments de treball basats en objectius, amb suficients recursos materials convenientment optimitzats.

Hi ha una diversitat de factors l'articulació dels quals ha de contribuir o impedir, en els propers anys, que la policia assoleixi aquest paper rellevant en la gestió dels riscos socials que perceben sectors majoritaris de la població i que, per aquesta raó, imposen el seu discurs i la seva lògica per sobre d'altres.

Tanmateix, ja s'assisteix a situacions que podrien ser un símptoma d'allò que en un futur immediat podria generalitzar-se arreu d'Europa. A França,⁸ d'una manera especial, ja fa temps que en els barris deprimits de les grans ciutats passa un fenomen que s'ha qualificat com una «guerra de baixa intensitat» entre la població juvenil i la policia i que es desenvolupa fonamentalment els caps de setmana. La marginació, la pobresa i les qüestions ètniques són el medi de cultiu de manifestacions d'això que s'anomenen noves violències urbanes. Sense ànim d'aprofundir en aquest fenomen, s'observa que el mateix Estat podria estar atorgant a la policia aquest paper principal en la resolució dels greus problemes socials que afecten aquestes zones. Allí on l'Estat del benestar no ha reeixit amb els seus diversos mecanismes de gestió de la població, s'enretiraria i proporcionaria poders més amplis a la policia. I aquesta utilitzaria estratègies combinades —des de la «tolerància zero» a la policia comunitària— per a combatre i contenir, des del discurs de la delinqüència i l'ordre públic, uns processos que tenen un evident contingut de crisi social.

4. METODOLOGIA

La constricció del marc d'estudi a l'àmbit municipal d'una comunitat relativament petita ha fet necessària la configuració d'un enfocament metodològic bàsicament qualitatiu, capaç d'oferir una aproximació global a l'objecte d'estudi que pogués anar més enllà de les estadístiques oficials. Els registres estadístics dels diferents organismes municipals situen un marc de referència i poden servir com a elements de comparació amb altres municipis o com a indicadors de tendències en un estudi diacrònic del mateix municipi, però en general es pot considerar que, en comunitats petites, l'explotació sistemàtica de xifres pot conduir a la sobredimensió o a l'exageració de fenòmens.

De fet, es parteix d'una certa contradicció en els termes: en un municipi on l'índex de conflictivitat és baix⁹ i la sensació general —expressada pels veïns— és

8. Un exemple: els articles «El cortafuegos del miedo» i «Estado de alarma en las *banlieues*» de J.R. González Cabezas, publicats a *La Vanguardia* respectivament el 22 de juliol de 2001 i el 7 de setembre de 2001.

9. Només com a exemple i segons les estadístiques de la Policia Local de Premià de Dalt de l'any 2000, es van efectuar divuit detencions —sis més que l'any anterior— i es van registrar cinquanta-nou accidents de trànsit.

que es tracta d'un poble petit on «no passa res», es demana una adequació de la plantilla de la policia local.

Per què es reclama més efectivitat a la Policia Local d'un poble on no passa res?

La solució del problema comporta la reflexió, d'una banda, sobre el paper de les organitzacions policials com a eines al servei de l'Administració —en aquest cas local, que es caracteritza per la proximitat al ciutadà—, i, de l'altra, sobre el concepte de seguretat, pública o privada, viscut segons la percepció dels ciutadans.

Les tècniques que es van utilitzar per a l'anàlisi del cas es van escollir segons la demanda de la pròpia investigació, amb el convenciment que, tot i el caràcter particular del poble objecte de l'estudi, a grans trets poden ser útils com una eina d'aproximació i de comprensió de les realitats de comunitats circumscrites a àmbits locals i supralocals.¹⁰

Les dades utilitzades es poden classificar segons la seva naturalesa. Primerament, per tal d'obtenir una aproximació a escala pertinent de l'objecte d'estudi, es van fer servir les dades estadístiques referents a la demografia, l'activitat econòmica i la qualitat de vida elaborades per l'Institut d'Estadística de Catalunya i el Consell Comarcal del Maresme. Amb aquesta informació es va relativitzar la situació del municipi en el seu entorn socioeconòmic i es van analitzar les dinàmiques en el sector comarcal on està ubicat, així com la relació amb els municipis del seu entorn. Altrament, les estadístiques municipals van servir per a diferenciar els barris com a unitats de convivència, conèixer-ne les característiques de l'evolució i també l'activitat econòmica i associativa. El fet de treballar amb divisions convivencials, enlloc de les divisions administratives més usuals —generalment seccions censals—, ha fet més entenedores moltes de les dades i ha ajudat a contextualitzar les dades sobre l'actuació policial i les demandes de la població. Respecte de l'activitat policial s'han tingut en compte, en un primer moment, les dades de les estadístiques oficials del cos, a més de l'anàlisi dels comunicats diaris d'activitat de les patrulles.

Aquest conjunt de dades oficials van servir per a fer una primera aproximació de caire descriptiu al municipi, que encara era insuficient. Per això calia augmentar més l'escala d'aproximació a través de l'anàlisi de l'estructura urbana, del tipus d'edificació, la identificació dels centres d'activitat i de lleure i la situació dels fenòmens denunciats o observats pels ciutadans. L'anàlisi del plànol i l'observació directa realitzada tenint en compte la cronografia de les activitats van il·lustrar l'efecte divers sobre sectors del municipi en relació amb el caràcter residencial i la influència de les segones residències en el ritme quotidià d'activitat. L'ocupació dels espais públics és un dels elements més evidents en aquesta observació, tant pel que fa a la seva distribució en el plànol com pels usos a què es destinen.

A l'últim, s'ha tingut un interès especial a conèixer la visió dels actors i, per això, es va enfocar la recollida de dades en diferents direccions.

10. No es tracta de precisar unes limitacions quantitatives per a estudis de caire qualitatiu, sinó de tenir-los en compte com a elements d'anàlisi útils per a la tasca administrativa al servei públic.

D'una banda, es van analitzar les demandes de la població a la Policia Local a través del registre de trucades telefòniques fetes durant l'any 2000. Es van tenir en compte tant el registre horari i l'origen geogràfic de la demanda com el motiu i l'actuació que en derivava, si era el cas. Aquest tipus d'informació no pot ser tractat quantitativament d'una manera fiable, tant per les mancances en el registre (a causa de les característiques del mateix servei) com per la diversitat causal dels requeriments. Tot i així, és un instrument força útil per marcar tendències en el temps, l'espai, els motius i les funcions que els veïns atorguen a la Policia Local.

D'altra banda, es van fer diverses sèries d'entrevistes semidirigides. Les primeres es van fer a persones significatives per la seva relació amb càrrecs municipals que intervenen en temes de seguretat i societat (regidor de via pública, cap de la Policia Local, assistència social...). També es van entrevistar representants de la comandància de la Guàrdia Civil de la zona i els membres de la plantilla de la mateixa Policia Local. Els temes de les entrevistes estaven relacionats amb la percepció de la seguretat des del punt de vista del seu càrrec i amb la valoració i la gestió dels recursos al seu abast. En el cas de la Policia Local, per la seva qualitat d'actors privilegiats en la gestió de la seguretat local, es va insistir en aspectes laborals. Així mateix, es van entrevistar els representants de les associacions de veïns dels diferents barris i diversos ciutadans triats pel sistema de «bola de neu» matisada per assegurar una representació de grups d'edat, temps de residència en el municipi i els barris, a fi d'aconseguir una mostra àmplia i diversa. Els temes de les entrevistes es van agrupar en aspectes referents a les valoracions del municipi i dels canvis que hi passen, la percepció de la seguretat o inseguretat, l'anàlisi de les causes i les prevencions particulars.

Finalment, es va tenir en compte la premsa comarcal i local com a reflex dels successos i com a element susceptible de creació d'opinió, però en aquest cas, segurament a causa de l'escàs índex de conflictivitat, els resultats són desestimables.

Els elements que s'han utilitzat per a l'anàlisi d'aquest cas són fàcilment abastables per a qualsevol investigació i es poden completar amb els matisos adients, d'acord amb les característiques de l'objecte d'estudi. Cal tenir sempre presents, però, els límits que poden aportar un tractament qualitatiu de la informació i la necessitat d'assegurar una distància personal i professional amb l'objecte d'estudi, en benefici de la perspectiva i l'objectivitat.

5. CANVIS EN L'ESPAI I CANVIS SOCIALS

Premià de Dalt és un municipi que ha combinat una dinàmica de creixement demogràfic i urbanístic amb el manteniment de les característiques del seu entorn paisatgístic i dels elements d'identitat. De totes maneres, i a pesar del fet que per a molts dels seus habitants tingui l'encant de ser un poble, el desenvolupament dels últims anys ha influït en els grans trets de la seva identitat.

5.1 La influència metropolitana

Situat al sud del Maresme, Premià de Dalt rep la influència d'un entorn urbà definit per Barcelona i Mataró. L'accessibilitat i l'entorn han influït en el caràcter residencial de la població i en la seva estacionalitat. Els municipis de referència més propers són Premià de Mar i Vilassar de Dalt, amb què comparteix alguns serveis.

5.2 La complexitat

El municipi experimentà un creixement constant en les últimes dècades. Hi ha uns centres tradicionals separats per l'autopista: el nucli antic —o Premià de Dalt per antonomàsia— i el barri del Remei —originat en els corrents migratoris dels anys seixanta—, tots dos situats al nord del municipi, en l'àrea més propera a la muntanya. Aquests dos nuclis complementen el seu espai originari gràcies a les urbanitzacions de segona residència que estan esdevenint poc a poc barris residencials per als nous veïns radicats a la vila. A l'altre costat de l'autopista, a la banda de mar, els barris de Santa Anna i la Floresta, amb unes característiques diferenciadores entre si, però amb trets comuns en referència als dos primers barris: són molt més densos i pràcticament tenen esgotat l'espai de creixement. La influència de les principals vies de comunicació incideix en el trànsit i en els problemes d'estacionament. La influència de l'entorn urbà d'aquesta part del municipi s'aprecia pel fet que la frontera d'aquests dos barris amb Premià de Mar està definida per un carrer.

5.3 La polarització de l'activitat

El nucli antic i Santa Anna són els principals centres d'activitat tradicional de la vila. La comunicació entre els barris, el centre i l'autopista es fa a través dels eixos perpendiculars representats per la carretera d'enllaç, la riera i la carretera de Premià. Això implica que bona part del trànsit es faci entre els domicilis i l'autopista, més que no pas cap a uns centres on és difícil de compaginar el tipisme del traçat dels seus carrers amb la comoditat del transport privat i l'aparcament. La ubicació d'una àrea comercial a la Floresta es beneficia principalment del seu entorn urbà i l'accés a l'autopista.

5.4 Els canvis en l'espai i en el model de vida

El creixement del municipi comporta també l'aparició d'uns problemes nous relacionats amb la seguretat. D'una banda hi ha qüestions derivades de l'ús de l'espai privat que poden repercutir en l'espai públic: festes i reunions a jardins, alarmes, gossos que lladren... Noves demandes derivades d'un ús de l'espai ocasional. D'altra banda, majoritàriament aquestes àrees residencials estan buides durant el dia: la manca d'ús dels espais públics comporta també la preocupació pels robatoris als domicilis. Per això és notable l'aparició de sistemes de vigilància

passiva i la reclamació a la Policia Local amb motiu de la presència de persones considerades «sospitoses».

L'ús dels espais públics en aquestes zones de nova urbanització es centra en els parcs i les places, atès que els carrers no estan pensats per a aquests usos. Els parcs i les places esdevenen espais funcionals per a comunitats d'edat i per a usos que no sempre són complementaris (per exemple, les colles de joves i els grups d'infants). Els nous usos comporten l'aparició de noves funcions policials per assegurar la comoditat i la qualitat de vida amb unes intervencions que sovint han d'estar més orientades a la mediació que a la reacció punitiva davant els comportaments considerats antisocials.

A partir de la relació entre les característiques de l'espai, les demandes de la població a la policia i la percepció sobre la seguretat s'han pogut establir les bases de la situació que s'ha generat en els darrers anys. En primer lloc, la dinàmica de creixement del municipi s'ha realitzat a costa del model de vida tradicional. La immigració de l'última dècada ha dut a aquest municipi, a diferència dels municipis veïns, un nou ciutadà que coneixia el poble per haver-hi tingut la segona residència o que hi ha trobat un entorn, un tipus d'habitatge i unes condicions que difícilment es poden trobar més a prop de Barcelona. La disminució del nombre de segones residències en relació amb les primeres i l'increment de les noves construccions, amb un predomini absolut de l'horitzontalitat, no ha tingut correspondència amb l'increment de l'ocupació ni l'establiment de nous negocis. Els nous veïns, com bona part de la població, formen part del flux dels moviments pendulars causats pel treball, presumiblement a Barcelona, Premià de Mar i Mataró. El tancament del comerç tradicional i la polarització de l'activitat principalment al nucli antic i al barri de Santa Anna són simptomàtics del caràcter residencial que adopta el municipi.

En segon lloc, les barreres orogràfiques i la presència de l'autopista (que parteix el terme municipal), a més dels problemes de circulació a l'interior dels nuclis antics, afavoreixen que el trànsit es focalitzi cap a les vies de comunicació externes. Tot i que el seu creixement ha sabut conservar una part de l'encant i del caràcter bucòlic de «poble», era inevitable no canviar el model de vida i les funcions dels llocs, o sigui, el tipus d'activitats, el temps de realització, l'ús dels espais i les formes de relació. Aquesta situació, fruit d'una crisi de creixement, no té per què ser duradora ni inalterable, però invita a matisar la imatge de tranquil·litat idíl·lica del municipi i a reorientar la naturalesa dels serveis públics, entre els quals hi ha el de la Policia Local.

La complexitat creixent d'aquesta comunitat comporta noves demandes dels ciutadans a la policia i han convertit aquesta organització en un element de la vida quotidiana amb unes funcions que van més enllà de les que se li reconeixien com a pròpies. Així, a més de la intervenció en els escassos actes delictius que es registren al municipi (bàsicament alguns robatoris i danys a la propietat) i en accidents de trànsit de la seva competència, les demandes ciutadanes (recollides a través del registre de trucades telefòniques) reclamen la intervenció policial especialment per a denunciar problemes relacionats amb la circulació, la convivència i el vandalisme. També crida l'atenció la quantitat de trucades per demanar informació sobre serveis municipals o privats. La policia es transforma així en un ins-

trument cada cop més present en la vida diària dels ciutadans, especialment en el terreny de les relacions directes entre veïns o desconeguts.

La referència de les demandes i de les actuacions per zones relaciona també el model d'urbanització i l'estil de vida amb la funció policial. En el nucli dels barris situats al nord de l'autopista —que s'han conservat pràcticament inalterats— els problemes són escassos i consisteixen principalment en temes de circulació i estacionament, especialment per la seva relació amb l'activitat comercial i els centres de serveis. A les seves urbanitzacions, buides d'activitat durant els dies feiners, els problemes es centren en la convivència veïnal durant els caps de setmana i les queixes per les alarmes. En els carrers d'aquestes urbanitzacions, generalment deserts, es fàcil observar les mesures de protecció —i aïllament— de l'espai interior de les finques. Les reclamacions per problemes de vandalisme circulatori tenen l'origen principalment en els parcs d'aquesta zona.

En els barris situats al sud de l'autopista, el problema principal, segons la percepció dels veïns i policies, es deu a l'increment del trànsit i de l'aparcament. Aquí sorgeixen, a més, altres problemes com baralles i queixes per sorolls i discussions. En aquests barris s'identifiquen algunes zones limítrofes com a espais de conflicte. Encara que amb un sentit estricte el barri de Santa Anna és l'escenari de la major part dels atestats judicials, cal dir que la seva localització entre dos municipis, la identificació espacial (estructura tancada, carrers i edificacions característics reforcen la idea de límit amb els altres espais de l'entorn), el mateix origen de la construcció i de la població han ajudat, potser, a estigmatitzar un barri del qual si es relativitzessin la quantitat d'intervencions policials amb la quantitat de població, no resultaria, precisament, el més problemàtic.

6. CONCLUSIÓ

En relació amb els objectius exposats al principi de l'article, es pot advertir el canvi de funcions que es reserva a l'organització policial d'aquest municipi, com pot passar, segurament, en d'altres municipis de característiques similars. La intervenció cada cop més sovintejada de la policia en aspectes relacionats amb la qualitat de vida, més que amb la seguretat —física o de la propietat—, comporta la necessitat de prendre consciència de l'escenari d'actuació. En aquest sentit és curiós que un municipi com aquest, paradigmàtic de la qualitat de vida en un àmbit metropolità i que presenta una conflictivitat molt baixa en relació amb altres municipis no gaire llunyans, expressi amb claredat els símptomes d'un canvi, tant en el concepte de seguretat com en el de la funció policial o, dit d'una altra manera, en la percepció de la relació entre policia i ciutadans. Cal ser sensible a aquestes transformacions, així com no oblidar el caràcter canviant de les relacions socials i de l'espai, àmbits genèrics de les actuacions policials. En aquest aspecte s'han de combinar les escales d'observació fins a poder analitzar les dinàmiques internes dels municipis i estar atents a fenòmens com la segregació social horitzontal i l'especialització funcional de l'espai per la seva capacitat d'esdevenir focus generadors de la diversitat de les demandes.

Pel que fa al camp professional, també és necessari adequar la formació dels agents de policia, identificar la Policia Local com a servei municipal i tenir cura en la coordinació amb altres serveis municipals (assistència social, obres...). Es tracta d'establir plans de formació que capacitin els agents per a intervenir en tasques de mediació, tracte amb menors, violència domèstica i, en definitiva, assegurar un servei de qualitat al llarg del dia.

En un moment en què les dinàmiques socials atorguen una importància creixent a les tasques policials, especialment les relacionades amb la proximitat, el paper de les policies locals, sovint l'únic cos policial radicat al municipi, esdevé estratègic en l'àmbit del servei públic.

BIBLIOGRAFIA

- ALABART, A. *et al.* *La delinqüència a Barcelona: realitat i por. Tretze anys d'enquestes de victimització*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, 1996.
- BERGER, P.; LUCKMANN, T. *La construcción social de la realidad*. Barcelona: Herder, 1966.
- BOIRA *et al.* *Espacio subjetivo y geografía*. València: Nau Llibres, 1994.
- BUCKNER; TAYLOR *et al.* «Policía y cultura». A: RICO, J.M. (comp.) *Policía y sociedad democrática*. Madrid: Alianza Editorial, 1974, p. 166-185.
- CARRO FERNÁNDEZ, J.L. «Sobre los conceptos de orden público, seguridad ciudadana y seguridad pública». *Policía y Sociedad*. Ministerio de l'Interior; Direcció General de la Policia, 1990, p. 25-45.
- CERASI, M. *El espacio colectivo de la ciudad*. Vilassar: Oikos Tau, 1990.
- COHEN, S. *Visiones del control social*. Barcelona: PPU, 1985.
- CASTRO, C. DE *La geografía en la vida cotidiana*. Barcelona: Ed. del Serbal, 1997.
- DOMÍNGUEZ, J.L.; VIRGILI, X. «La seguretat i la policia, entre modernitat i postmodernitat. Notes per a una anàlisi sistèmica sobre els seus processos de canvi». *Revista Catalana de Seguretat Pública*, núm. 6-7 [«Les noves polítiques de seguretat»]. Mollet del Vallès: Escola de Policia de Catalunya, 2000.
- HALL, *et al.* *La dimensión oculta*. Mèxic: Siglo XXI, 1988.
- HARRIS, M. *El desarrollo de la teoría antropológica*. Madrid: Siglo XXI, 1978.
- LARRAURI, E. *La herencia de la criminología crítica*. Madrid: Siglo XXI, 1990.
- LEWELWYN, TED C. *Antropología política*. Barcelona: Ediciones Bellaterra, S.A., 1983.
- MARTÍN FERNÁNDEZ, M. *La profesión de policía*. Madrid: Siglo XXI, 1990.
- MOVILLA ÁLVAREZ, C. «Prólogo de seguridad ciudadana». *Materiales de reflexión crítica sobre la «Ley Corcuera»*. Madrid: Federación de Juristas Progresistas; Editorial Trotta, 1993.
- NIETO, A. «Algunas precisiones sobre el concepto de policía». *Revista de Administración Pública*, núm. 81, 1975.
- NIETO, A. *La organización del desgobernado*. Barcelona: Ariel, SA, 1984.
- PICÓ, J. *Teorías sobre el Estado del bienestar*. Madrid: Siglo XXI, 1987.
- PUJADAS, J.J. «El método biográfico: el uso de las historias de vida en las ciencias sociales». *Cuadernos Metodológicos*, núm. 5. Madrid: CIS, 1992.

- RAPPOPORT, A. *Aspectos humanos de la forma humana*. Barcelona: G. Gili, 1977.
- RECASENS, A. «Aquellas aguas trajeron estos lodos: la burguesía y los orígenes del aparato policial». A: BERGALLI, R. (coord.) *Historia ideológica del control social*. Barcelona: PPU, 1989.
- RECASENS, A. «El aparato policial como elemento de ruptura de la supuesta neutralidad en la aplicación del derecho». Comunicació en el IV Congreso Español de Sociología, 1992.
- RECASENS, A. (dir.) «Les noves polítiques de seguretat». *Revista Catalana de Seguretat Pública*, núm. 6-7. Mollet del Vallès: Escola de Policia de Catalunya, 2000.
- TORRENTE ROBLES, D. *La sociedad policial. Poder, trabajo y cultura en una organización local de policía*. Barcelona: CIS; Universitat de Barcelona, 1997.
- VEHÍ I CASTELLÓ, A. *Les viles endreçades. El sorgiment dels sistemes locals de seguretat en el creixement urbà de la segona meitat del XIX: una necessitat davant del fracàs del sistema estatal. El cas de la policia de Figueres* [2001, inèdit].
- D. A. *Municipio y seguridad. Estrategias para una política de seguridad urbana. Informe Socias*. Ajuntament de Barcelona, 1986.
- WOLF, ERIC R. et al. *Antropología social de las sociedades complejas*. Madrid: Alianza Editorial, 1966.